

تورک یوردی

تورکلرک فائدهسنه چالیشیر   اون بش کونده بر چیقار

ییل ۷ - جلد ۱۴ - عمومی صائی ۱۵۷

۱۵ مایس ، ۱۳۳۴ - صائی ۷

تورکجه نلک اورال - آلتای لسانلری آراسنده مرفعی

قادر یالکیز برزمره لسانیه (هندو - جرمن
زمره سی) حقنده کی تدقیقات تمامیه ایفا ایدیله -
بیلیمش، و یالکیز بولسانلرک مقایسه لی صرفی
وجوده کتیر یلشدر. بونکده سیبی قولایلقه
آکلاشیلا بیلیر: بوتدقیقات ایله اشتغال ایدن
علما هپ هندو - جرمن لسانلرندن بریله متکلم
غرب علماسی در. بونلر آراسنده ده آک یوکسک
موقعی احراز وحالا محافظه ایدنلر آلمان
علملری در. واقعا اینکیلیرلر، فرانسیزلر،
ایسقاندیناویالیرلر، روسلر، ایالتالیرلر دخی بوعامه
دائر غایت واقفانه اثرلر نشر ایده بیلیمش لر سه ده
آک مهملری وجوده کتیرمک آلمان علملرینه
نصیب اولمشدر.

بوعالم عمومیته هندو - جرمن لسانلرینه
واقف اولدقدن باشقا اوتدن بری بولسانلر
حقنده فیلولوژی نقاط نظرندن یایلیمش برچوق
تدقیقات، برچوق آنارده موجود ایدی.
وطیعی اولارق آک اول آوروپا لسانلرینک
منسوب اولدیغی هندو - جرمن زمره سنک
مقایسه لی صرفی تدوین ایدیله بیامشدر.

مع مافیه بوعالملر هندو - جرمن لسانلریله
اکتفا ایتهدیلر؛ تدقیقلری دنیاک هر طرفده
قونوشولان ومقدارلری (۱۵۰۰) ه قادر چیقان
عموم لسانلر تشمیل ایتدیلر وبولسانلر آراسنده
تصنیف اساساتی آرامقده ده کچیکه دیلر.
یالکیز ایلاک زمانلرده تجربه قیلندن یاپیلان
تصنیفلر بعضی خطالره سبیت ویرمشدر،
چونکه هر هانکی براساس اوزده رینه عینی

علم لسان آنجاق یوز سنه دن بری علم
اولارق تدوین ایدیش بولونوبور. ۱۸۱۶
تاریخنده، فرانقفورده، آلمان علماسندن (بوب)
طرفندن نشر ایدیلن برآترله بوعلمک تملی
قورولمشدر. بوآتر: (سانسقریت تصریف افعال
سیستمی ایله یونان، لاتین، ایران، جرمن
تصریف افعال سیستمی آراسنده مقایسه)
عنوائی حائز دی.

بوندن بک چوق اول کره ک یونانیلر و کره ک
هندلی لر و عربلر کندی لسانلرینک غرامر قواعیده
برچوق اشتغال ایتشلردی؛ وضع ایتدکلی
اصطلاحات لسانیه بوکون بیلر برچوق لسانلرده
قولالایلمقده در. فقط قدما، علم لسانک،
بوکونکی تلقیه کورده، موضوعنی تشکیل ایدن
ماده لر تماس ایتهمشدر. بوعلمک پرنسیپلری
(أساسلری)، عرض ایتدیکم کچی، ایلاک دفعه
اولارق (بوب) طرفندن وضع ایدیش وبوأساسلر
حالا اهمیتلری محافظه ایتکده بولونمشدر.
بوأساسلره کوره لسانلر آراسنده کی اقبالیق
آنجاق اولسانلر عائد تکمیل غرامر سیستمی
آراسنده برتباطتک موجودیتی میدانه قوبایلیمک
اولسانلرده اصواتک تحولاتی معین قانونلر
ارجاع ایده بیلیمک طریقله اثبات اولونور.
یاخود اولسانلرک عینی برآنا دیلدن نشأت
ایتدکلی اثبات ایتک ممکن اولور سه اوزمان ده
اولسانلرک برعائیه منسوب اولدقلی توضیح
ایدهر. بومقصد وصول ایچون اوقادار عظیم
مساعی ابرازینه احتیاج واردر که شیمدییه

روس — اسوچ محاربه سنده روسلره اُسیر اولارق، سیریایه کونده ریش، کرهک اصل روسیه داخلنده کرهک سیریاده بر جوق قوملری طایمیه ولسانلری اوکره نیه موفق اولمشدر. ۱۷۳۰ تاریخنده، ایستوقهولمده «آوروپا و آسیا قطعه لرینک شمال و شرق قسملری» نامیه نشر ایتمدیکی اُترده بو قوملره «تاتار» اسمی ویریور و جهلنک لسانلری برعائیه منسوب عد ایدیور. فقط بوذاتک تصنیف و نظریاتیه بوراده اهازیاده اشتغال لزوم یوقدر. شترالنبرغدن صوکره، ماجار (ی. ساینویچ) طرفندن ۱۷۷۰ ده؛ وینیه ماجار علماسندن (ساموئل یورموتی) طرفندن ۱۷۹۹ تاریخنده لاتینجه نشر ایدیلن اُترلرده ماجارجه ایله فین لساننک قرابتی اثبات ایدیلمشدر.

باخصوص بوصوک عالمک، (یورموتی) نک تدقیقاتی شایان تقدیردر، چونکه (بوب) طرفندن اون بدی سنه صوکره نشر ایدیلن علم لسان اساساتی کندیس برنجی دفعه اولارق باشقا برزمره لسانیه اوزرنده تطبیق ایتیش بولونوبوردی. (یورموتی) یک احتیاطکارانه داورانارق یالکز ماجارجه و فنیجه ایله اشتغال ایتیش و بولسانلرک تورک لسانلریله اولان قرابتی انکاره قادر بیله وارمشدر.

بوندن صوکره اورال — آلتای لسانلریله اشتغال ایدهنلر چوغالش، فقط بولسانلره متعلق اولارق موثوق و استیهاد و احتیاجه صالح معلومات و آثار یک محدود اولدیفندن بوایده نظریات و فرضیه کرمی نام ویریشدر. مثلاً دنیامرقه مستشرق (راسق) غروشلاندندن اعتباراً آمریقا، آسیا و آوروپانک حوالی شمالیه سنده ساکن اولان

برزمره دن عد اولونان لسانلر حقیقه بری بریه اقربا فرض ایدیلک ایسته نمشد.

مثلاً بش قطعه اساس اوزره دینه یاپیلان تصنیف نتیجه سنده لسانلر آمریقا لسانلری، افریقا لسانلری... کیی برزمره آیریش و بالاخره برزمره لر دن هر برینک لسانلری برعائیه حکمنده تلقی ایدیلمشدر. طبیعی بویه برتلقی حقیقه، نفس الامر موافق چیقامازدی. بویه برتصنیف خطاسی دیگر بر مثال ایله ده ایضاح اولونابیلر. برکتابخانه ده کی کتابلر قطعه و حجملرینه ویا جلدلرینک رنگلرینه کوره تصنیف ایدیلدکن و آیری آیری رافله ریشدر. ریلدکن صوکره، بالطبع، عینی قطعه و حجمده و یا عینی رنگده اولان و عینی رافده بولونان کتابلرک عینی موضوعه و عینی علمه دأر اولدیفی ادعا اولوناماز. ایسته بو حال، بو تصنیف خطاسی باشقا لسان برزمرلری ایچین اولدیفی گی، بوگون موضوع بحثز اولان لسانلر حقننده واقع اولمشدر.

بو لسانلره «اورال — آلتای لسانلری» نامی ویریلیور؛ بواسم اورال و آلتای سلسله لرندن اقتباس ایدیلهرک بوحوالیده ده اقامت ایدهن قوملره و قونوشدقلری لسانلره اضافه اولونمشدر. حالبوکه بو برزمره ده داخل اولق لازم کلن لسانلری قونوشان قوملر بو کون یالکز اورال، آلتای، حوضه لرنده دکیل، دنیانک باشقا حوالیسنده، باشقا مملکتلرنده دخی اقامت ایدیور؛ بو قوملرک منشأ اصلیه حقننده ایسه معلوماً یک نقصاندر. بو لسانلره اُک اول اشتغال ایدهن اسوچ ضابطلرندن (فیلیپ یوخان فون شترالنبرغ) در. بو ذات اون یدنجی عصرک اوائلنده کی

لسانیاتجیسی (شتایتال): «بئەلسان ائموذجلرینک سجا یاسی» عنوانی کتابندە: «بولسانلردەکی ألفاظ واصوات آراسیندە یک بویوک فرقلر وارسدە معنایی تشکیل ایدەن کلامک ترکیبنە حاکم اولان پره‌نسیپ (اصول) کرەک‌طونفوزلردە کرەک عثمانیلردە و سائر (موغول، ساموید، فین، ماجار) لسانلرنده عینی در «دیورکە، بورادە بحث اولونان پره‌نسیپ، التصاق پره‌نسیپندن باشقا برشی دیکلدر . بونە منطقە استناداً ایسوجرەلی (میستەلی) دە «دراویدا» لسانک بوزمرەیه‌الحاق لازم کله‌جکئی ادعا ایتشدر . یالکیز (قاسترن) احتیاطکار داورانیور ؟ بولسانلر آراسیندە

شعر صحیفەلری

کوزەل ایزمیر

سنی کورمک، بکا قارائلق بختک
تادر برطفیدر، ای سوغلی شهر!
بیم بیاض اولرله سوسلەن رختیمک
بویئکدە برانجی کردائلق کبیر ؟
«قابدانە» باشکک تاریخی برتاجی .
کورفزک الک درین کوشەسندە صاقی،
بریشیل اووایە باقان بریاماجی
سوسلەن مئزوی بریووا «بایراقلی»
زمرە تارلاستە بکزییور بوووا ..
اوزاقدە نفتیلر کیینمش برآلای
قاییندە نوبت بکلەن «بورتووا»
نظردن کیزلەن طلسمی برسرای .
کوزەلک داغیلەش براوجدن براوجە ..
رومالی کمرک اوستندە بوتون رنک
وراجەدن ئورولش ییشل «بوجا»
تاریخک باشنە قونولش برچلنک .
آلئندە برکوزەل کنج قادین غوری
کوکبئی هیچ صولایان بربهارلە دولو،
معطر «کوز تپە» آق دە کیزە دوغرو
حسرتلە اوزانان عشق و خولیا بولی .

اقوامک لسانلریخە بوزمرەیه الحاق ایتک
ایستەدی ؟ بوقرابت ادعایی سادەجە هندو-
جرمن لسانلرنده کورولن انصرافک بولسانلردە
بولوناماسی و تشکلات بنویهلرنده التصاقک
مشهود اولماسی کیی اساسلره استناد ایتدیر-
یلپوردی . عینی اساسلره بناءً (ماقس مؤللر) دخی
«تورانی لسانلرک تصنیفی» عنوانی ائرنده
هندستانک سکنه اصلیه سی اولان «دراویدا» نک
لسانیخە بوزمرەیه ادخال ایدیور، وجهلەسنە
تورانی نامنی ورییوردی . بونام فردوسینک
شهنامەسندە مذکور اولوب ایرانە دوئمن
کوستەریلن تورک اجدادندن برینک اسمندن
آلئمش ایدی . بوکون (ماقس مؤللر) ک فرضیه‌سی
ترک ایدیلدیکی و بطلانی ثابت اولدیغی حالده
صرف التصاق سیلله داهای برجوق لسانلر، مثلاً
(جیتجە، ژاپونجە، قورە واینو) لسانلری،
اخیراً موجودیت تاریخیه‌سی اثبات اولونان
«سومر» قومک لسانی و داهای برجوقلری بوزمرەیه
داخل ظن اولونمشدر .

فین علماسندن (قاسترن) ک فکر و نظرینە
تبعاً بونون قبول اولونان تالقیه کورە اورال-
آلتای زمرەسە داخل عدایدیلن لسانلر یش
شعبیه آریلیر :

۱ فین-اوغری ؟ ۲ — ساموید ؟ ۳ —
موغول ؟ ۴ — طونفوز ؟ ۵ — تورک-تاتار ..
فقط «تاتارلر» أساساً برموغول عشیرتی
اولدیغندن بوصوک تعبیردە کورولن «تاتار»
کله‌سنی حذف ایتک و صوک شعبیه یالکیز «تورک»
نامنی ویرمک لازم کلیر .

بوشعبلر آراسندە اک زیادە منطق سیلر
ودلیللرله قرابتلر ادعا اولوندی . مشهور آلمان

أولا صلاحیتدار عالمک مقرداری غایت محدوددر. ثانیاً اورال - آلتای لسانلری برچاق عصر ظرفنده تدقیق و تعقیب اتمه به مساعد آثار ادبیه مفقوددر. المزده کی و نالقدده غایت کوچوک پارچالردن عبارت اولدقدن باشقا چوغنک حلی هنوز ممکن بیله اولماشددر.

ماجار جه دن قالان اُسکی وثیقه لر اون وچنجی عصره عائد برحیفه لک قادار برچازده خطبه سی واون دوردنچی عصره راجع ، بوندن ده داها کوچوک ایکی پارچا یازیدن عبارتدر . بوندن باشقا لایتنجه بعضی منتر آراسنده کچن برطاقیم ماجار اسملری واردر که اُک قدیمی اون برنجی عصر دن داها اُسکی دکلددر . (فین و استونیا) لسانلرینه عائد اُک اُسکی کتابلر (۱۵۴۳ و ۱۶۳۰) تاریخلر نده یازیلش اولوب لسانلری بوکونکی فینجه واستجه نك همان عینی بولونمشدر .

اُک اُسکی وثیقه لر تورکجه مالک در: بونلرده موغولستانده کشف اولونان اورخون آبد - لری در. آبدلر (۷۳۱:۷۳۵) تاریخلر نده یازیلش و آنجا ق (۱۸۹۴) ده دانیارقالی مستشرق (ویلهم طومسن) طرفدن اوقونمشدر . بونلردن باشقا اویغورجه منتر واردر که (فون لوقوق) و (مارق اوردل شتاین) طرفدن بو عصرک ابتدا سنده تورکستان چینیده کشف ایدیلشدر . بونلرک اُک اُسکی - اوزدرلر نده تاریخ بولونمادیغی ایچین قطعیه برشی سوبله نه مزسه ده - آلتنجی عصره عائد اولمق احتمالی واردر .

بونلرک خارچنده ، بوزمره به داخل قوملره عائد اولار ق آنجا ق اُجنی عالملر و سیاحلر طرفدن

هندو - جرمن لسانلر نده اولدوغی قادار صیقی برقرابت بولما یور ؛ بیلر نده برچوق تطابقلرک موجودیتی تصدیق ایتمکه برابر بونلرک اولسا - نلری عینی اصلدن نشأت ایتش عد ایتک خصوص - صنده لسانیات عالمه حق ویره بیله جکلرینی قبولده تردد ایدیور ، و بو مسأله نك حلی استقباله بر اقیور .

حقیقه بولسانلرک قرابتی اثبات ایتک پک مشکلددر ؛ دوغروسی سوبله مش اولمق ایچون بوکونه قادار کیمسه نك بوکا موفق اولمادیغی اعتراف ایتهلیدر . بوساحه ده کی مشکلات پک چوقدر .

شعر حقیقه لری

۲

کونشک ایلک صاچی یوزینه سر بیان
شو «قارشی یاقا» نك صاریشین ساحلی
یورغون قلبه : «کل ، سکونده دیکن !»
دیه جکدی اولسه قونوشان بردیلی .

ای بیاله لرده کولن اوزوم قیزی !
ای عشقه کچید جنتک آشیک !
باباک شومعظم کوکدرک بیلدیزی ،
شو بیلل کوکدرده آنه کک بیشکی ...

أودت ، کل و اوزوم دیاری بوشهر .
باقارکن شعوری دست ابددر باغلری ،
کالریک قوقوستده وار برسحر .
تپه سنی بولوتلر صاران طاغلری ،

آندیر بر عشق ایلده دومانی بریاشی .
وجودینی مفتون قوللره قوجاقلار ؛
ده کیز اُتکنی ایصلاتان کوز یاشی ؛
کوک حسنه حیران فیروزه برانظر ..
بوشن طبیعتک سوکیلیسیدر !

ایزمیر - مایس ، ۱۳۳۴

مهرل ساهر

لساننده عینی سجایای کشف ایدیور و بناء علیه ژاپونجهی اورال - آلتای لسانلری زمره سینه ادخاله ساعی اولویور ؛ بالطبع بوکی صرف فلسفی فکرلره مستند نظریلر علم لسانده حائر اهمیت بر موقع اشغال ایده مزی .

اوجنچی دوره باخصوص ماجار و فین متخصصلریک تشکیل ایتدیکی مکتبله تمایز ایدیور ؛ بوذاتلر عصری اهمیتله علم لسانی تحصیل ایتدکدن صوکر لسانلری آیری آیری تدقیقه قوبولملرلر عموم اورال - آلتای لسانلری آراسنده کی قرابتلری آرمایه کیریشمه مشلر .

طوبلانیلمش منظومه لر ، حکایه لر کی وثیقه لر واردر . بو وثیقه لر تدقیقات لسانیه ایچین ، هند و جرمن لسانلریک تدقیقه مدار اولان اثرلر قادر مساعد دکیلدر . اورال - آلتای لسانلری اوزون برمدت تاریخیه ظرفده بویوک انکشافات و تحولاتده مظهر اولمش دکیلدر . اویله که اورخون آیده لر نده کی لسان ایله بوگونکی عثمانی تورکجه سی آراسنده کی فرق اسیک جرمجه ایله بوگونکی آلمانجه آراسنده کی فرقدن داها آزدر .

شیمدی به قادر اورال - آلتای لسانلری تدقیقاتی اوج دوره به آیرا بیلیرز :

برنجی دوره ده بولسانلرده بولونان مشترک و متجانس کله لری طوبلامق طریقله آرالرنده کی قرابتک اثباته جالبشیلدی ؛ فقط کله لرک و لسانلرک اُک اسیک شکل و بینه سنه قادر وارمق و الفاظ و اصوات تحولاتک قانونلری آریوب بولمق ممکن اولمامشدر . بودورده نکه اُک حائر صلاحیت مثلی برلین دارالقونوی پروفه سورلرندن (شوط) اولاییلر .

ایکنجی دوره ده بو طریق ایله مقصده واصل اولمانک ممکن اولمادیکی کوروله رک قرابتلری روحی دلیللرله اثبات ایدیلک جهتی اختیار اولوندی . بودورده نکه مثلی پروفه سور (وینقهر) عد اولوناییلر . بوذات اورال - آلتای لسانلرنده برطاقیم عمومی و روحی دینیله بیلجک - سجایا توهم ایده رک بولسانلرک هر شیئه بر فردیت بخش ایتدکلینی و اُک زیاده مادی و قابل احساس شیلره شامل اولدقلینی بیان ایتدکدن صوکر ژاپون

چندره قورغولرم

بو یوکز یتشمش ایجه بر فدان ،
سرپیلوب بو بومش عشق هوا سیله .
یار آتمش صانیرم سزی یارادان
بر یوجه صنعتکار اعتناسیله !
نه قادر دقتله باقیلسه سزه ،
بولونماز بر اوراق خطا آری .
بریکمش او یشیل کوزلریکزه
بهارک ازی مسرتلری ...

او باقیش ، او کولوش ، اونازی آدا ،
اک مغرور اولانی کتیر بر وجده .
سزی خلق ایده دیدی تا کیری ابتدا
مکنندی شیطان ایتدیرمک سجده !

§

یوق بو سوزلریمک هیچ بر دکری ،
مقصدم او دکل ای کوچوک خانم !

التصاق ندر؟ بوتعبیر اُسکی علم لسان
مثالردن (ویللم فون هومبولد) ک تأثیری آلتده
قالان (شلاخهر) طرفدن ایلک دفعه اولارق ایجاد
ایدیلش وعینی معاده اولارق (پوط) طرفندن ده
استعمال اولونمشد.

پوطک تصنیفه کوره لسانلر دورت زمردیه
آریلیور:

۱ — تجریدی ویا یکجهائی لسانلر؛
بولسانلرده کوره ک جوهرلر، کوره ک لاحقه ومنتها
عینی درجده استقلال حاکم لردن عبارتدر.

۲ — التصاق لسانلر؛ بوزمره لسانلرنده
کله لره جوهرلری، لاحقه ومنتها لری ظاهری
برصورتده بری بربریه ارتباط ایدیور؛ عادتاً
بری برینه یاپیشیق و نه کله نش برحالده بولونویور؛
التصاق کله سیله ترجمه ایدیلن (agglutination)
کله سنک اساسی لاینجه (gluten) درک ضغ
وقولا دیمکدر.

۳ — انصرافی ویا تکسیری لسانلر؛
بولسانلرده جوهر ایله لاحقه ومنتها بری بری
ایلهدودرجه قاینشارق ارتباط ایدیورکه هپسی
بردن کله واحده حکمی آلیور.

۴ — تدارجی لسانلر؛ بوزمردنک لسانلرنده
یالکیز بر کله نک، جوهر ولاحقه لری دیکل،
متعدد جوهرلر ولاحقه لری قاینشارق، بری
بری ایچنه کیره ک نام بر جمله، حتی بر کلام
تشکیل ایدیور.

بودورت صنفک اوچنجیسی (پوط) ک فکرینه
کوره نورمال (عادتاً، طبیعی)، برنجی ایله ایکنجیسی
نورمالک تحتده، دردنجیسی ده نورمالک فوقده
صایلیور.

مع التأسف شیمدییه قادر بوعالمک موضوع
تدقیقاتی هان فین — اوغری لسانلرینه منحصر
قالش وهنوز دیکر اورال — آلتای لسانلریله
اشتغال ایته لرینه وقت وامکان بولونامشد.

شیمدی بواوچ دوره نک مراجعت ایتدیکی
وساطتی کوزدن کچره لم وحق لرنده دوشوندیکمزی
سویله لم. بونلرک مدار اثبات اولق اوزره
مراجعت ایتدکلی دلیللر ایکی در: (التصاق
وآهنک صوالت).

وبولسانلرک قرابتی تأسیس ایچون (بوب)
طرفندن وضع اولونان متین اساسلره رعایت
ایته یورلردی.

شعر صحیفه لری

سودرمش، دیدیلر، ییللردنبری
سزی بر صاریشین بک، کوچوک خانم!

بن طانیورم.. اونی کیمسه ده

داها چوق بیلمیور، طانیه مادام.

کندینی کوزومله کوردمسه ده

اسمینی ایشیتدم؟ تا کندی آدم!

دیکله دم شونلری بر مصال کبی؛

بر زمان برابر سویشمشسکیز،

صوکرده دن نه اولمش بیامم سبلی؛

صوکره سز نه دلسه دیکشمشسکیز..

نهایت آیرلمش حضوریکزدن؛

سماده یشارکن آتیش یره،

دوشمش بر سبیسز بویوک کدره.

حس ایتمش بو چوجوق ایشته اوزمان؛

جنتدن قوغولوب طوپراقده یالکیز

آغلایان جدینک بوتون یاسی؛

اسمک نهایتسده کی لاحقہ شکلندن آیرارق
کله نك باشنده مستقل برکله صورتده استعمال
ایدیورلر ؛ کذا لك فعللرک تصریفندن ضماثر
شخصیه یی، یننه مستقل کله لر حالنده، فعللردن اول
قوللانیورلر. برده اُسکیدن نك برکله یله افاده
اولونان بر صیغه بوکون یاردجی فعللر ایا
تصریف اولونارق مستقل بر قاج کله حکمنده
طوتولویور . مفعول حاللری ده برر
منها یله افاده ایدیلله یور ، کله دن اول
مستقلاً قوللانیلان برر حرف واسطه سیله
تشکیل ایدیلیور .

شعر صحیفه لری

طاندیرمش غالباً دوداقلریکنز
بوسه نك «میوه ثمنوعه» سنی !

۱. سبغی

قاره خبر

— سوکلی قارده شمه —

دویدم : اوزاق .. الك اوزاق افقره اوچشك!
شیمدی هانکی باغلرده ئوتوشه ی باوروقوشك ؟

— بئیمده ئولوم دییه نچه لی بر بیلدیریم . —
شیمدی کوزباشلردن برر ده مٹ طاشیریم ...

سنی « صاغ » ده مشلردی ، فقط ایناغامشدم ،
بوکوزله تسلیه نیچین آلدانغامشدم ؟

عجبتلر صافلایان کوزلرک کونشمیدی
سن آرتیق اوچوب کیندک .. بن اوکوزم شیمدی .

دیمک : بهار وقتنک غنجه سی ده صولارمش ،
اجل ، تازه وارلغک ساچلارنی بولارمش ؟

غم بولوطی قابلادی بو طالعیز باشی
هانکی برالسیله جاک دینغه بن کوز باشی ؟

(شتایتال) ده اترلرینک برنده هندوچرمن
لسانلرینی الک مکمل لسان اتمودجلری عدایده رک
اونلره (لسانلرک گللری) وصفنی بیله ویریور ؛
بو صورتله ساده عالمی بر تصنیف و تقسیم ایا
اکتفا ایدیلله یورک سلسله اُلسنده مراتب
ودرجات دخی کوزده دیش ، بعضیلری دیگرلرینه
حائر رجحان عدایدیش اولوبورک بوندن دولایی
بو تصنیف طرفکیلرک شابه سی آلتده قالمقدن
قورتولمایور .

بسیطلکی آشکاراولان بوتصنیف ، لسانلرک
اتکشاف عمومینی برنوع سلسله مراتبه تابع
طوتمق کی بر خطایی اولماسه دی شایان قبول
کوزوله بیلیوردی . چونکه دیگر تصنیفلرده خطا
وقصوردن سالم دکیل در .

بو تصنیفه کوره لسانلرک اُک ابتدائی حالی
یکه جائیلک ، بر آرتق ایدن لسانلرک وصف
عمومینی اتصاقلک عد اولومش در . لسانلرک
اُوج تکمله وصولی شکل انصرافی و تکسیریده
حصول بولدقدن سوکرا صفحه تدارجه دخول
ایله انحطاطه باتلامش اولویور .

بوکون تکمیل بوفکرلردن وازکیامشدر .
بز آرتیق بیلیورک بوشکلرک کافه سی ازجوق
هر لسانده بولوتور . بوکون معلومزدرک
یکه جائی لسانلرک اُک مکمل نمونه سی اولان
چینجه تکامل اُلسنه نك اُک ابتدائی برصفحه سنده
دکیل اُک منتهی بر دوره سنده در . اینکیلرجه ده
شودور تکاملنده یکه جائی برلسانه تقرب ایتک
بولی اوزده رنده در . کذا لك معلومدرک هندو -
جرمن لسانلرینک بوکونکی حاللری اُسکیسه
نسبه دهازا زیاده اتصاقی در . مثلاً حرف تعریفی

لسان اولدینی حقیقه برفرضیه مدافعه ایدیورکه
بونک دوغرونی اثبات ایدایرسه تصنیفک
بوسبوتون واهی اولدینی میدانہ جیقار .

حقیقه « التصاق » دینان تظاهر هیچ بر
علمی تصنیف و مقایسه به اساس اولاماز ؛
ولسانلر آسندہ هیچ برقرابتک اثباته خدمت
ایده من . عکسی تقدیرده (ماقس مؤللر) دن دها
واسع بر ساحت تصنیفیه کشاد ایدرک اورایه
صرف التصاق سبیلہ لسانلرک اُک بویوک قسمتی
ادخال اتمه لزوم حاصل اولور .

التصاق حد ذاتده برترکیدن عبارتدر .
لسانیات علماسندن (پاول) « علم لسان پردہ لیلیری »
اسمندہ کی اثرندہ حقیقه دیورکه : « لسانلرک طبیعی
طرز تشککلیری » ترکیب « طریق در . مستقل
کلهلر هر هانکی بر مناسبتله ایکیشر ایکیشر یان
یانه کلهلرک برنوع ترکیلر وجوده کتیردکن
صوکر مرور زمانله ایکینچی کلن کلهلر معنای
اصلیلرینی غائب ایتدیلر ولاحقه حکمندہ
قالدیلر . »

مثلاً آمانجهده لاحقه توصیفیه اولان « لیخ » ک
اصلی اُسکی آمانجهده قیافت معناسنه کلن
« لیکس » دن باشقا برشی دکلدر . بوصورتله
بوکونکی « وایلیخ » صفتک اصلی « ویبو
لیکس » ایدی که « قادین قیافتی » دیمک ایدی .
بونک کی آمانجهنک اسم معنا لاحقه سی اولان
« هایت » اُسکی آمانجهنک حال و کیفیت معناسنه
کلن « هایدوس » کله سنک دیکشمنی در .
بوصورتله بوکون کوزدهلک معناسنه کلن « شون
هایت » ک اصلی « سقاونس هایدوس » ایدی که
« کوزهل حال و کیفیتی » دیمک در .

دیگر طرفدن (بوتلینغ) اثبات ایتدی که
السنة التصاقده بوکون بک نادر اولارق مستقل
کلهلر شکندہ لاحقهلر مستعمل اولوب یوقسه
سائر احوالده بولسانلرده قوللانیلان لاحقهلری
لاتینجه وسانسقریجهده کی مفعول لاحقهلرندن
تمامیه فرقیسزدر ؛ انصرافی اولان لاتینجه
وسانسقریجهده بو لاحقهلر ناصیل قایناشمش
بر حالده ایسه بوکونکی فینجه و عثمانیجهده
دخی عینیه انصرافی بر ماهیتده در .
اُک یکی اولارق فین علماسندن (سه تله)
فین - اوغری لسانلرینک آنا دیلی انصرافی بر

شعر حقیقهلری

۶

چهره که بر بهارک ازلی عاشقیدی
هانکی بر ظالم آلی ، قارده شم ، سکا قیدی ؟
هانکی زهرلی روزکار اُسدی کنجک باغکه ،
هانکی قاتل بر آفت دوشدی اوشن چاغکه ؟
شجیدی سن در بر مجهول افقه کیتدک ، ثوبه می ؟
اونو تامام قارده شم ، اصلا بوکنج المی !
قاچ ییل باغلی یاشادق بر الهی بر عشقه ؟
یوقدی بکا اُک علوی سوکیلی سندن بشقه !
سن بَم کوندوزمک نشئه سی ، صفاسیدک !
کندی ساریمک اُک طاقلی ضیاسیدک !
بنیم بر جیلان کی اولدک غربت ایللرده
آجیسی انجمده کی هیچقریقلی تللرده !
مجرانی آکلافده بکا کلشنده هرلرک
تولوم سسی قلبی طیرمالایان بر آهتک !
کیتدک : برابر آلدک امید می ، خویلی می ؟
بیلیمورم بردرلو : حقیقت می ، رؤیای می ؟
ایشته تُوکده خائن « تولوم » اُک قارا شکلی
کنجکلم فورطنه لی ، سارلم شیمشکی
غم سبیلری یوردی بوطالعیز باشی
هانکی بر ال سیله جک دیمه یین کوزباشی !

۳۴ ، ۳ ، ۱۲

احمد ناظم

قربانی اثبات ایچون المزدده یالکیز آهنگ
صوائت حادثه سی قالیور .

بوتلیغ « یا قوت لسانی » نامنده کی اثرنده
آهنگ صوائت ایله صوائتک زنجینلکی
اورال-آلتای لسانلری برعائله عد ایتمه حق
ویرن یکانه دلیل اولارق کوروپور . شیمدی
بومسأله بی تدقیق ایدلم :

حقیقه آهنگ صوائت بوتون تورک لسا-
نلرینک تشکله حاکم اولان برقاعده در . بوقاعده
کوره کله نک ایلك هجاسنک حرکه-سنة دیگر
هجالرینک حرکه لری تطابق ایدیور .

آهنگ صوائتک ماهیتی ندر ؟ — یکی بر
علم اولان (فونیتیک) : « اصوت » دن بهره لری
محدوداسکی لسانیاتجیلرک اثرلرنده بوحادثه لردن
ایجه متناقض ، مبهم و أسرار آنکیز افاده لرله
بحث اولونمقه در . بوعالملر آهنگ صوائتک
ماهیتی تصوت نقطه نظرندن تعینه چالیشامشلر ،
بلکه بوتظاهرك اورال-آلتای لسانلرنده برخاصه
اصلیه اولوب اولمادیغی ویاخود هندو-جرمن
لسانلرنده کورولن بعضی تحولات صوتیه کی
صوکرادن عارض اولوب اولمادیغی تحری ایله اشتغال
ایتمشلر در . بوتلیغ « یا قوت لسانی » اسملی اثرنده :
« آهنگ صوائتی ، قطعی برقاعته ، تورک قوملرینک
جهاز صوتیه برخلقت مخصوصه سندن نشأت
ایتمش برحادثه » کیی تلقی ایدیور .

شوقادارک مرور زمانه و سائر قوملرله
اختلاط سایه سنده بوخلقت مخصوصه نک قابل

فرانسزجه نک ظرف لاحقه سی « مان » ده
لاتینجه نک « منه » کله سندن استقاق ایتمشدر .
واحتمال تورکجه نک استقبال لاحقه سی اولان
(جق ، جک) زمان معناسی تضمن ایدن
« جق ، چاق » کله سندن تحول ایتمشدر .

فرانسزجه نک مستقبلی ده برتحول نتیجه سنده
تشکل ایتمشدر : مثلاً (aimerai) نک لاتینجه
اصلی (آماره هایو » درکه مصدر ایله فعل
اعانه نک حالتدن عبارتدر . مرور زمانه « آماره »
مصدری (aimer) ، « هایو » فعل اعانه سی ده
(ai) اولدقدن صوکرایی بریله قایناسارق
(aimerai) صیغسی تحدث ایتمشدر . دیمک
اولویورکه التصاق ایله انصراق اصلی بردر ؛
یالکیز بعضی لسانلرده لاحق لر دها آرزو بعضیلرنده
ایسه دها زیاده دگشمش بولونویور . بوسیدن
لسانیات علماسندن (گیورخ فونده رغابه ناس) ده
نظراً لسانلرک تصنیفی برخانه یه ، التصاق دینلن
صنفی اوخاله ایچنده برصانیدیق اوداسنه ، بر
موصاندیرایه تشبیه ایدیور . ناصیل که خانه نک
ایچنده بر موقع مخصوص اشغال ایدمه یین خیر-
داوات موصاندیرایه ، صانیدیق اوداسنه آتیلیرسه
لسانیات علمنده دخی علما ، برتورلو برصنف
مخصوصه آیرامادقاری بوتون لسانلری بوزمهریه
ادخال ایدیورلر . اوخاله آرتق التصاق
تظاهرینه تصنیف السنده برأساس نظریه یاققدن
واز کچمک اولادر .

« التصاق » ی برأساس مبهم عد ایتمکدن
فراغت ابتدیکمز حالده اورال-آلتای لسانلرینک

فونەتیکى ، اسملى ائرنده بعضى آرى کلهرى
قائىنشدیروب اولردن دیکر یکی ومستقل کلهلر
تحدث ایتمهسنه واسطه اولدیغی و اساساً بو
حادثة نك بویه بر غرامر وظیفهسندن تولد
ایتدیکی بیان ایدیور .

باشقالری طرفدن احتمال ، حادیه ویریلن
اسمده کی « آهنگ » کلهسنگ سوقیه بونک
« اوفونەتیک = تجویدی » بر مزیت تشکیل
ایتدیکی درمیان ایدلش ایسه ده بوکا مقابل عینی
جنس محالک توالیسی یکنسقلقدن عبارت اولدیغی
اعتراضی ده سرد ایدلشدر .

آهنگ صوائتک ماهیتی آکلامق ایچین
صوائتک ماهیتی واضح بر صورتده تدقیق
ایتملی یز :

صائتلر اصوات اهتزازیه نك برزمره سیدر ؛
آغیز آز چوق آچیق اولدیغی حالده ، ديلك
اوست سطحی آز چوق حنكه تقرب ایدرک
تلفظ ایدیلیر . آغیز قتالی ، جوف فم ، اوزون
آچیلش بر بوروکی در . صائتلرک تلفظنده
تنفس اثناسنده اخراج اولتان هوا بورادن بلا
مانع کچر ، حال بوکه صائتلرک تلفظنده برمانعه
تصادف ایدر: جوف فم صائتلرک تلفظنده یالکیز
بر طبل رنایت وظیفه سنی کورویور .

صائتلرک مخرجی تعیین ایتک ، صائتلرده
اولدیغی قدر قولای دیکدر ، مع مافیه بر درجه
قادار ممکن در . بعضی صائتلرک تلفظنده لسان
کوچوک دیله دوغرو یوکسه لیور ؛ بعضیلرینک
تلفظنده ایسه داماغک اوک قسمه ، اصل حنكه
تقرب ایدیور ؛ بو اعتبار ایله صائتلر ایکی

تحول اولدیغنده قائل بولونویور . بوفرضیه
برچوق جهندن شایان اعتراضدر . أولا بوقو-
ملرک جهاز صوتیلرنده بویه برخلقت عضویه نك
موجودیتی علماً ثابت اولماشدر . ثانیاً ، آهنگ
صوائتک تمامیه باشقا برزمرهیه منسوب اقوام
لسانلرنده ، مثلاً آفریقانک (بانتو) لسانلرنده ده
موجوددر . ثالثاً ، آهنگ صوائتک آلیشمق اجنبیلر
ایچین محال اولمادیغی کیی تورکلرده هرلسانی
بلا مشکلات و شیوه مخصوصه سیله بویه بیلورلر .
(لوسین آدم) « اورال - آلتای لسانلرنده
آهنگ صوائتک نام ائرنده بوتایغیه قارشى « آهنگ
صوائتک بولسانلرده عارضی اولارق تحدث
ایتمش اولدیغی » ادعا ایدیور . بو ادعاسی اُسکی
ماجازجه و ثائقه اثباته چالیشارق « لاحقه لرک اوزمان
آهنگ صوائتک مطابق اولمادیغی » درمیان ایدیور .
(شتاینال) ده بونک سببی معنوی برتبیلکده آریور .
(بنیه لسان ائموذجلرینک سجایاسی) اسمنده کی
ائرنده « عینی جنس حرکه لرک توالیسی دیمک
اولان و مختلف جنس حرکه لرک تلفظنه مانع
اولان آهنگ صوائتک ، عطالت ذهنیه نك تحت
حکمنده جهاز صوتینک بر رخاوتندن عبارت
عدایدیور . » (شاهغل) و دیکرلری ایسه « آهنگ
صوائتکده معنایه داها بویوک بر قوت ویرمک
ایچین قصداً اختیار ایدلش بر فعالیت اثری »
کورویورلر . (میدستلی) « آهنگ صوائتک بوفونەتیک
(تصوت) حادثه سی دیکل ؛ « اساسی » بر غرامر
اصولی « نظریله باقیور و « وظیفه سنی ترکیب
ایدیلن کلهلری کله واحده حالته قلب ایتکدر »
دیور . (رادلوف) ده « شمالی تورک لسانلرینک

بوكا كوره تورك لسانلارنده مستعمل كورولن
صائتلر شونلردر: [*]

۱- حلقى، سنى: (آ، ا، e)، (ي، y)

۲- حلقى، شفوى: (و، u)، (ؤ، o)

۳- حنكى، سنى: (ا، a)، (ي، i)

۴- حنكى، شفوى: (و، o)، (و، u)

بورادن آكلاشيليور كه آهك صوائتلك
ماهيتى بردن زياده هجانك تلفظى ائناسنده طبل
رنايتلك شكل و وضعيتنى ديكشدرمه يوب محافظه
ايتمكدن عبارتدر. ديمك كه آهك صوائت
اساساً صرف تصوى بر حادشدر. بونده هيچ
بر اسرار ائتكيزلك مشهود ديكلدر، بالعكس
بو، غايت طبعى بر عمليه در. مختلف تورك
لهجهلرنده آهك صوائتلك ابكى صورته تحلى
ايتديكنى كورويورز:

عثمانليجهده (أ، آ) - آل، آلق - سنى صائتلرينى
حائز اولان لاحقهله هيچ بر زمان شفوى صائتلرى
قبول ايتمز لر؛ حال بوكه ياقوتجهده بولا حقهلر
شفوى صائتلرلهده متحرك اولاييلر لر؛ مثلاً
عثمانليجهده (اوغول، اوغولر) دينلديكى
حالده ياقوتجهده (اوغو = ogho، اوغولور =
ogholor) دينلير.

بعضى تورك لهجهلرنده (ي، y) - آلدى،
ايپ - سنى صائتلرينى حائز اولان لاحقهله
(u، و، ü و) - بولمق، اوزرد - شفويلرینه
منقلب اولاييلر لر؛ بعضيلرندهده (ي، y) - (y، ي)
صائتلرينى حائز لاحقهله رنايتلرينى غائب ايتمز لر.
مثلاً عثمانليجهده بولدى (بولدو)، اولدى
(اولدو) تلفظ ايديلديكى حالده اور خون ابدلر لرنده

[*] ۱ - «آلى، آلدى» ۲ - «او»
«بو» لى؛ ۳ - «أل، ا» ۴ - «ئو» لى،
«أق» زوم.

زمرهده آريلارلق برينه (حلقى)، ديكرينه
(حنكى) نامى ويريليور.

صائتلرك تلفظه ديلك وضعيتدن باشقا
دوداقلركده وضعيتى اشتراك ايددر. بو وضعيتده
يادوداقلرك بوزولوب اوزانمىسندن حصوله كلن
بر يوارلاقلى يا خود دوداقلرك آچيلماسندن
حاصل اولان بر ياريقلق در. بوزولش، قبض
ايدلش دوداقلركه تلفظ ايديلن صائتلره (مقبوض)،
يايلمش، بسط ايدلش دوداقلركه تلفظ ايديلن
صائتلرهده (مبسوط) نامى ويريلير.

ديك اولويور كه صائتلرك شكل صوتيسى،
جوف فك طبل رنايت وظيفه سنى كورده اولك
قسمك اوزونلغنه و اولك وارقا فتحه لر ينك وضعيته
كورده تعين ايددر. مثلاً (او) [*] تلفظ ايددر كن
دوداقلر اوزانيسور، ديلده ارقايه دوعرو
كيدرك كوچوك ديله تقرب ايديسور؛ طبل
رنايت اوزون بر يورو شكلنى آليور. بالعكس
(ي) [**] صائتى تلفظ ايددر كن دوداقلر بوظيفه
ايضا ايتمك اوزره ديشلرك اوزره دوعرو
طوبلانيسور، ديلك اولك طرفىده حنكه دوعرو
يوكه لهرك جوف فك طبل رنايت وظيفه سنى
ايضا ايددر اولك قسمى دار و قيصه بر يورو
شكلنى اكتساب ايديسور.

اوحالده صائتلر برده طبل رنايت وظيفه سنى
كوردهن قسم فك اولك فتحه سنه كوره ابكى قسمه
آريلاييلير: (شفوى، سنى - La bial, dental)
تلفظ ائناسنده دوداقلر اوزانيسره صائت
شفوى؛ بالعكس دوداقلر ديشلر اوزره دوعرو
طوبلانوب جوف فك نهايتى ديشلر اولورسه
سنى نامنى آليور.

[*] «اوزون» كلمه سنده اولدينى كيبى

[**] «ايجه» كيبى

ایله ادعا ایدیه بیلیررکه، شفویت متابعتی قدیمآ موجود اولمادیغی حالده مؤخرآ رعایتیه مظهر اولمشدر. نرآستدللمزده ماجارجه نك اُك اُسکی وثیقہ لرینه واورخون آبدہ لرندہ کی طرز املایہ امتداد ایدیورز.

اوحالده اورال- آلتای لسانلرنك اقربالغنی تأسیس ایچین آهنگ صواشك یالکیز حلقیت- حنکیت متابعتی دلیل اولاروق کوسته ریه بیلیر. اورال- آلتای لسانلری زمره سته ادخال ایدیلک ایسته نیلن (ساموید) و (طونغوز) لسانلرنده ایسه حلقیت- حنکیت متابعتی اصلا مشهود دکیلدر، آنجوق شفویت متابعتك بعضی آثارینه تصادف ایدیه بیلیرور.

برده فینجه، ماجارجه و تورکجه ده کی حلقیت- حنکیت متابعتی ده باشقا ماهیتده در. فینجه و ماجارجه ده («آ»؛ «و»؛ «- بولوق»؛ «ی»؛ «آدی»؛ «و»؛ «- بولوق»؛ صائتلری آراسته متابعتہ رعایت اولوندیغی حالده ماجارجه ده («e»؛ «- اُمک»؛ «غآ»؛ «- ای»؛ «i»؛ «- بیلدی»؛ «ی»؛ «- ایکنه»؛ «- اییه»؛ «aei»؛ «ای»؛ «[*]»؛ «دو»؛ «ای»؛ صائتلری موعولجده «i»؛ «ای»؛ «صائی» بيطرف اولوب هم حلقی هم حنکی صائتلره ائتلاف ایدیه بیلیرور.

عرض اولونان ایضا حاندن استنتاج ایدیه- بیلیررکه آهنگ صواشك اورال- آلتای لسانلرنده اساسی وابتدائی بر خاصه اولدیغی يك مشکوک [*] بو صائتلرك تورکجه ده تمایله مقابلی یوقدر. کوسته تریلن مثاللر اوصدای مع الالف ویره بیلور.

بوکی کله لره سنی لاحقه لرله یازیلش اولارق تصادف ایدیورز.

شیمدی برمسأله اورتایه چقییور: عجبا اُسکیدن بری، عرض ایتدیکم سیستم داخلده بر آهنگ صوائت می مرعی ایدی، یوقسه أولا حاقی- حنکی متابعتی موجود اولوب بالاخره شفویتده می رعایت ایدیلک باشلاندی؟ بوراسی معلوم دکیلدر.

بوجهت غایت مهمدر، چونکه شاید اُسکیدن بری هم حلقیت هم شفویت متابعتینه رعایت اولونا کلش ایسه اوحالده عثمانلیجه ده (اوغولور) دینلمه یوب (اوغلر) ده نیلمه سی اُسکی سیستمدن برتباعدا اولوب مستأخر بر حادته تشکیل ایدره، ویا قوتلرك محافظه کارانی آکلاشلمش اولور. بالعمکس اُسکیدن یالکیز حلقیت- حنکیت متابعتہ رعایت ایدیور ایدیه یاقوتلرك شفویلیک رعایتی یکی بر حادته تشکیل ایدره، عثمانلیلرك تلفظی ده محافظه کارانه اولور. بعضی اماره لر دن استدلال ایتدیکم کوره یاقوتلرك شفویتہ رعایتی بریکلک تشکیل ایتک و اُسکیدن بری آهنگ صوائت حاقی- حنکی متابعتہ رعایتدن عبارت اولوق لازم کایر. مع مافیہ بوتقطه یی تمایله اثبات ایتک شیمدیکی حالده ممکن دکیلدر.

دیگر اورال آلتای لسانلرینه کمنجه، بونلرك جمله سنده حلقیت- حنکیت متابعتی قطعی برقاعده اولدیغی حالده شفویت متابعتك آنجاق مختلف لسانلرده آزجوق واسع برنسبتده مرعی بولوندیغی کورولویور.

رادولوف ادعا ایدره که: «شفویت متابعتی ده حلقیت متابعتی قادار قدیم ایکن مرور زمانه اهاله دوچار اولمشدر.» فقط بزده عینی حق

ایده رک بوصوک اوچ زمره به (اورال لسانلری)
نامی وریبور؛ ایسته بو لسانلرک حقیقی برعائله
تشکیل ایتدیکنی قبول ایتک امکافی یوقد کیدر.
أک صوک زمانلرده بو لسانلرک هندو-
جرمن زمره سیله حائر قرابت اولدیغی ده اثباته
چالیشیلمشدر. بو تشبث استقبالدده مثبت برثمره
ویره جک اولورسه آرتیق اورال - آلتای تصنیفی
تملندن ییقلمش اولور.

أسکی زمره نلک دیکر لسانلری یعنی موغول،
طونغور و تورک شعبه لرینی (آلتای) لسانلری
نامی آلتنده طوبلا یورلر، فقط بو لسانلرک
آقربالغی هنوز علماً اثبات ایدیلشمش، حتی أک
لزوملی ایشلر بیله یاییلمامشدر. فین - اوغری
عالمی هنوز بو، اوزاقدن آقربالغی ظن ایدیلن لسانلر
حققده عمیق تدقیقاته کیریشمه دیلر. بولسانلرک
تدقیقی أکزیاده تورکلره عائد بروطفه ایسه ده
مع التأسف اولنلرده بوجدی تشبثدن شیعمدی به
قادر اوزاق دورمشلردر.

برعائله دن اولان (طونغور و مانچو) لسانلرینه
دائر مواد لسانیه پک محدود اولدیغندن بونلر
حققده بر حکم ویره مه یز.

(فالوق، بوریست و شرقی موغولجه) لهجه لرندن
ترکب ایدن موغول عائله لسانیه سی ایله اصل
تورک لسانلری آراسنده آقربالق موجود اولدیغنی
اثباته مدار اولابیله جک بعضی آثار موجوددر.

مع مافیه بوقرابت ده هنوز غیر قابل اعتراض
بر صورتده اثبات اولونمامشدر. بتم فکرمه
کوره، بواکی عائله آراسنده صیقی بر مقدارنت
واردر، و بومقارنتک حقیقی بر آقربالغه دلالت
ایتمه سی بیله غایت صیقی بر مناسبت قدیمه به دلالت
ایددر. اورال - آلتای لسانلرینک آقربالغی

بر قضیه در. وعینی حقله ادعا ایدیه بیلرکه آهنگ
صوائت، مختلف صورتلرله، آیری آیری
اولارق، مختلف اورال - آلتای لسانلرنده
تحدث ایتدیکی کبی، باشقالسانلرده، مثلاً (مانتو)
لسانلرنده دخی حدودنه کلشدر. فکرم معروض
قبول ایدیلدیکی تقدیرده اورال - آلتای لسانلرینک
آقربالغی پک ضعیف برتمل اوزره رینه قورولمش
اولور. وشیمدی به قادر بو دعوانک اثباتی
ایچون علمی بر دلیل بولونوب کوسته ریه مه مشدر.

مع مافیه آهنگ أصوائتک اورال - آلتای
لسانلرینه خاص بر سجه اصلیه اولدیغنی اثبات
اولونسه دخی یالکیز بو دلیل ایله مذکور
لسانلرک آقربالغی یینه تأیس و اثبات ایدیلش
اولمازدی. بولسانلرده اصوات تحولاتنک معین
قانونلر داخلنده وقوعه کلدیکی وغیر امر سیستملر-
نده بر تطابق بولوندیغنی اثبات ایدیلدکجه ارالرنده
بر قرابتک موجودیتدن علماً بحث ایدیه مز.
فقط بو مقصد و وصول ایچون ایجاب ایدن
مساعی به هنوز جدی بر صورتده باتلا نیلمامشدر.
شیعمدی به قادر یالکیز فین - اوغری لسانلرینک
یعنی ماجار عائله سی تشکیل ایدن اصل (ماجارجه،
ووغولجه، اوستیاچه) وفین عائله سی تشکیل ایدن
(هرجه، سوزیه نجه، موردوونجه، لاپونجه،
استجه) واصل فینجه نک آقربالغی علمی بر
صورتده اثبات ایدیلمشدر.

احتمال سامودجه نلک ده بولسانلرله آقربالغی
تصدیق ایتک ممکن اولور؛ فقط بو لسانه دائر
معلوماتنر پک محدود اولدیغندن قطعی برشی
سویله یامه یز.

بو سبیلردن دولای بکی علم لسان أسکی
(اورال - آلتای لسانلری) تعبیری رک

بوقوملرک لسانی عینی برمنشادن نشأت
ایتمش اولابیلیر، فقط بوگونه قادار بوامکان
اثبات ایدیلیمه مشدر؛ بناءً علیه بویله برادعا درمیان
ایدیله من .

مدرس

دوقنور فریده سرخ کیزه

حقننده بیلجه جگمز شی ایشته بومجمل معروضاتدن
عبارتدر . فقط بزم ملاحظاتمز صرف علم لسان
نقطه نظرندن در؛ بولسانلری قونوشان اقوامک
(آنلولوزی) یه تطبیقاً بروحدت تشکیل ایدوب
ایتمه دکلری آیری برمسأله در . ملاحظاتمزک
منفی نتیجه سی بووحدتک انکارینی استلزام ایتمز.

دیلمز، موسیقیز

طویلاملری تکلیف ایتمش ایدم . طبعی بوایش
یورلمغه محتاج اولدینی ایچون آکا کیمسه تشبث
ایده مدی . بزم اهل لسانمزه سائر فن متبیلر من
کی بکلر لکه آوروپالیر بوایشی بزه کور یورسو-
نلر [۱] .

جودت بکک دیلمزی تماملامق بختنده کی
شوو تکلیفی راقم الحروف نجیب عاصم بوندن
یکرمی بیل اول دوشونمش، پشتسته چیقان
«اورال آتای» مجموعه سنده ابتدا کنندی
طوغدیقم کلیم قصبه سنک لهجه سی، صوکرده ده
عباده ناصح افندیکنک معاوتیله «همی» لهجه سی
ودها صوکرده ده تحفه وهی طریزنده فقط
مزاحی بریولده مجهول برذاتک نظم ایلدیکی بر
رساله اساس اولمق اوزده ارکان حریره امر استدن
توفیق بکک معاوتی ایل «ارضر ورم لهجه سی»
حقننده اوج مقاله نشر ایلش ایدم . اوت،
بومقاله لر جودت بکک دیدیکی کی استانبولدن
چیقمه دن ماصه باشنده یازمش ایدی؛ فقط

اوتدن بری، هرشیده اولدینی کی،
برطرفده برسرای ویاکبار دیلمز ایله ینه بونلره
خاص بر موسیقیمز، اوتده برخلق دیلی ایله
خلق ایریمز واردر . شو آیری وغیر بیلکک
چیقماز بر یول اولدینی نهایت، چوق شکر،
آکلاشلدی . شناسینک، نامق کلاک، رشید
باشانک همتلریله سرای ادبیاتی بیقلدی . احمد
مدحتک و بونک بتشدیردیکی بوتون زمانمز
محرر لرینک تشکیل ایتدکلری بر خلقچی اوردوسی
ایسه دیلمزی اولدجه دوزلندی . شممدی
بو اوردونک آچدی بی یول برشهر اه اولمغه استحقاق
قازانه جقدر .

«اقدام» سر محرری احمد جودت بک
ویانه دن غرنه سنه کوندردیکی بر مقاله ده :
«برمقاولده روسیه لی رادلوفک آسیا
تورکلری شرقیلری جمع ایلدیکندن بختله
دیلمزک فیضی ایسته ین اهل لسانک یالکیز
غزته ستونلرنده مقاله نشر ایتکله قالدیه رق
آناطولینک هرجه تنده تورک لهجه لرنده کی کلماتی